

Avrupa'da Aşırı Sağın Kadınları: Geçmiş Değil, Bugün Gibi... Buyurgan Aile Öğretisi Bağlamında Kadınların Aşırı Sağa Yönelimine İlişkin Psiko-Politik Bir Değerlendirme

Women of the Far Right in Europe: Like Today, Not the Past...

Gülçin Özge TAN^{ID}

Öz

Bu makale, kadınların aşırı sağ siyasetteki konumunu tarihsel bir süreklilik içinde ele alarak, faşist rejimlerdeki kadın temsili ile günümüz aşırı sağ hareketlerindeki kadın katılımını karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Makalede, özellikle 21.yüzyılda Avrupada yükselişe geçen sağ popülist ve aşırı sağ partilerde kadınların hem seçmen hem de lider olarak artan varlığına dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda, kadınların geleneksel ataerkil aile ideolojisine nasıl eklemlendiği, neoliberal politikalarla kurulan ittifaklarla birlikte analiz edilmiştir. Aşırı sağın cinsiyetçi düzeni tahkim eden söylemleri ve kadın hakları söylemini araçsallaştırması üzerinden, kadınların bu hareketlere yöneliminin toplumsal, ideolojik ve duygulanımsal nedenleri tartışılmıştır. Kadınların bu hareketlere yönelimlerinin ardında yatan yapısal, ideolojik ve duygusal nedenler, özellikle baskı, aidiyet arayışı ve cinsiyet rejimleriyle olan ilişkileri çerçevesinde ele alınmıştır. Makale, kadınların aşırı sağ ile olan bağını, annelik ideolojisi, kadınların çalışma hayatındaki temsili ve feminist hareketlerle kurulan gerilimli ilişkiler gibi konular üzerinden değerlendirmiştir. Wilhelm Reich'in buyurgan aile öğretisi ve cinsel bastırma tezi çerçevesinde, kadınların aşırı sağa yöneliminin psiko-politik boyutunu anlamaya dair bir zemin kurulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, kadınların aşırı sağ içindeki konumları yalnızca ideolojik değil, aynı zamanda yapısal krizlerin, korkuların ve aidiyet arayışlarının şekillendirdiği çok katmanlı bir olgu olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aşırı Sağ, Buyurgan Aile Öğretisi, Kadın, Faşizm, Psiko-politika.

Abstract

This article analyses the position of women in far-right politics in a historical continuum, comparing women's representation in fascist regimes with women's participation in contemporary far-right movements. The article draws attention to the increasing presence of women as voters and leaders in

* Dr. Arş. Görevlisi, Gaziantep Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gulcinozgetan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7490-609X.

How to cite this article/Atf için: Tan, G. Ö. (2025). Avrupa'da Aşırı Sağın Kadınları: Geçmiş Değil, Bugün Gibi... Buyurgan Aile Öğretisi Bağlamında Kadınların Aşırı Sağa Yönelimine İlişkin Psiko-Politik Bir Değerlendirme. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 13(Özel Sayı), e24-46. DOI: 10.14782/marmarasbd.1678595

right-wing populist and far-right parties that have emerged in Europe in the 21st century. It analyses the ways in which women are articulated within traditional patriarchal family ideologies, as well as their alliances with neoliberal policies. Through the discourses of the extreme right, which reinforce the sexist order, and the instrumentalization of women's rights discourse, the social, ideological and affective reasons underlying women's orientation towards these movements are discussed. These reasons are discussed in the context of oppression, the search for belonging and their relationship to gender regimes. The article analyzes women's engagement with the extreme right through issues such as the ideology of motherhood, the representation of women in the labor market and the tense relationship with feminist movements. Within the framework of Wilhelm Reich's doctrine of the commanding family and the thesis of sexual repression, an attempt is made to establish a basis for understanding the psycho-political dimension of women's turn to the extreme right. As a result, the position of women within the extreme right is analyzed as a multifaceted phenomenon, shaped not only by ideological but also by structural crises, fears and the search for belonging.

Keywords: Far Right, Authoritarian Family Doctrine, Woman, Fascism, Psycho-politics.

1. Giriş

Hiçbir önemli gerici hareket, kadınların desteği olmaksızın iktidardaki durumunu sürdürememiştir: ama tersine, hiçbir diktatörlük de kadınların mücadelesi olmaksızın devrilememiştir.

Maria A. Macciocchi

20.yüzyılda siyasi tarih yeni bir ideoloji ile tanışmıştır: faşizm. Avrupa'nın dört bir yanında ve ötesinde, faşist ideolojiyi benimsemiş gruplar ortaya çıkmış ve diğerlerini, bilinçli olarak, kendilerine benzer çizgilerde modellemeye çalışmıştır. Fransa, İngiltere ve diğer Batılı devletlerde, bu tür örgütler liberal demokrasinin savunmacı tahkimatlarını aşamamış olsa da İspanya'da olduğu gibi bazı durumlarda insanlar, kendilerini demokrasiyi reddeden ancak örgütleri karakterize eden popüler seferberlik halinde ve toplumsal demagojiye pek ihtiyaç duymayan ultra muhafazakârlara tabi bulmuşlardır. Büyük bir siyasi dalgayı ifade eden faşizm, Alman Nasyonal Sosyalizmi'nde ve İtalyan Faşizmi'nde zirve yapmış ve bu iki örneklem, tarihe kanlı izler bırakmıştır. Faşizm, iki savaş arası dönemde, Almanya ve İtalya'da en ağır biçimiyle olmakla beraber Macaristan, Romanya, Polonya, Bulgaristan, İspanya, Avusturya ve Portekiz örneklerinin yanı sıra sadece Avrupada değil Japonya gibi Avrupa dışı ülkelerde de kendine yer bularak son derece güçlü bir siyasi rejim halini almıştır. 21.yüzyıl ise klasik faşizmin torunlarının Soğuk Savaş öncesi dönemin aşırı sağının kaygılarıyla ortaklaştığı, muhafazakâr ve radikal çizgilerin kalınlaştığı düzen halinde hakimiyetini büyötmüştür/büyötmektedir. Savaş sonrası Avrupada yaşananlar, İsrail'in kurulması, ABD'nin yükselişi ve bütün bu olgulara bağlı olarak kıtalar arası başlayan göç dalgası, aşırı sağın tarihsel selefleriyle ortak kaygılarını tetiklerken aşırı sağın asırlardır süren temel iddiaları, kendisine alan açabilmiştir. Bu anlamda, bazı açılardan, faşizm terimi savaş sonrası dönemdeki gelişmeleri tam olarak yansıtmamaktadır ve aşırı sağ aktivistlerin kendilerinin tercih ettiği farklı terimler (milliyetçi gibi) olabilir (Durham, 2006). Ancak kalıtsal mişçasına devralınan kimi özellikler bu siyasi oluşumları, aşırı sağ, milliyetçilik ve

ırkçılık gibi kavramlar etrafında kolayca toparlayabilmektedir. Bu bağlamda, makalede tarihsel bir momenti tasvirin ötesine geçmek için tercih edilen aşırı sağ çeşitlilik göstermesine rağmen, Cas Mudde (2022, s. 21)'nin betimlediği şekilde iki ana alt grup halinde ele alınabilir: ekstrem sağ ve radikal sağ. Ekstrem sağ, Hitler ve Mussolini'yi iktidara getiren, büyük savaşlarla sonuçlanan, halk egemenliğini ve çoğunluk yönetimini reddeden bir formdur. Radikal sağ ise demokrasinin özünü inkâr etmeyen ama liberal demokrasinin temel unsurları olan azınlık hakları, hukukun üstünlüğü ve güçler ayrılığına karşı çıkan bir biçimdir. Her iki form da liberal demokratik uzlaşmaya karşı çıkmakla birlikte ikisi arasındaki en belirgin fark ekstrem sağın daha devrimci, radikal sağın ise daha reformist olmasıdır. Yani, radikal sağ günün sonunda bir şekilde halkın gücüne güvenmektedir ancak ekstrem sağ için bu mümkün değildir. Başka bir deyişle ekstrem sağ, tanımı ve içeriği gereği popülist değildir fakat radikal sağ popülist olabilir ki 21.yüzyılın radikal sağı çoğunlukla popülisttir. Makalede, 'aşırı sağ' şemsiye terimi etrafında işlenecek olan ve bu iki ana hattı temel alan sağcı aşırılıkçılık, radikal muhafazakarlık, aşırı milliyetçilik, şovenizm, otoriterlik ve ırkçılık tarafından tanımlanan çeşitli hareketleri ifade etmekte ve bunu kapsamayı amaçlamaktadır. Bu anlamda Faşizm, Nazizm, Falanjizm, neo-faşizm, neo-Nazizm, alternatif sağ, beyaz üstünlükçülük gibi farklı hareket ve rejimleri tanımlamak adına aşırı sağ kavramı kullanılacak ve nihai olarak aşırı sağın kadınlarla kurduğu ilişkilere odaklanılacaktır.

Avrupa ülkelerinin siyasi tarihleri boyunca cinsiyet, ulus inşası, demokratik siyasi süreçler arasında bir bağıntı olagelmıştır. Cinsiyet-millet, cinsiyet-ulus üstüne yürütülen tartışmalar, geniş bir tartışma sahası yaratmakla beraber geleneksel erkek egemen tarih yazımının kronik uzantısı ve feminist tarihçiliğin geç gelişiminin sonucu olarak ideolojilerin siyasi pratiklerinin kadınlarla ilişkisi göz ardı edilmiştir. Oysa, 1920'lerin sonlarından itibaren, çoğu Avrupa ülkesinde, faşizmin ve Nazizm'in fikirlerinin benimsendiği ve nihayetinde bugün, aşırı sağın kudretlendiği siyasi düzlemde kadınlar, bugüne kadar Avrupa aşırı sağını gözlemlemiş, desteklemiş ve bu hareketlerin parçası olmuşlardır. Failliklerini ve siyasi kariyerlerini bu hareketlerde bulabilen kadınlar, ilgili ideolojinin ve hareketin büyümesine, güçlenmesine yadsınamaz biçimde katkıda bulunmuşlardır.

Tarihsel izlekte aşırı sağ, kadın düşmanı konumda dursa bile kadınlar, hareket için vazgeçilmez öneme sahip olmuş ve hem kadınlar hem de erkekler için hareketin çekiciliğini artırmışlardır. Parti veya hareketteki sertliği 'yumuşatan' kadınlar, böylece aşırı sağı ana akıma taşımayı başarmışlardır. Bugün aşırı sağdaki kadınlar için en etkili stratejilerden biri, kadın haklarını kullanmak, yer yer feminist argümanları benimsemek, bazı alanlardaysa açıktan anti-feminist gündemi takip etmek olsa da klasik aşırı sağ için durum farklıdır. Geleneksel cinsiyet rollerini ve hiyerarşisini savunan aşırı sağdaki kadınların içsel paradoksu olarak beliren aleni eşitsizlik kabulü, kadınları yalnızca siyasi bir nesne olarak kodlamaktan ziyade, bugün için 'kendi inisiyatiflerini', dün için 'ideolojilerinin gerekliliğini' ortaya koymak şeklinde işlemiş; bu da aşırı sağın başarısına katkıda bulunmuştur. Belirtmek gerekir ki Avrupa'nın Batı ve Doğu yarıları, tarihsel olarak farklı modernleşme süreçlerinden geçmiş olmakla birlikte aşırı sağ hareketlerin kadınlarla ilişkisi konusunda benzer tutunumlar gözlenmiştir. Batı Avrupada faşizm ve Nazizm, kadınları öncelikle annelik ve ailevi roller üzerinden tanımlarken, Doğu Avrupa'da özellikle

komünist rejimlerin çöküşü sonrası milliyetçi-muhafazakâr hareketler, kadınları ulusun kültürel taşıyıcısı ve biyopolitik sermayesi olarak konumlandırmıştır. Ancak her iki bölgede de aşırı sağ ideolojiler, kadınları hem siyasi nesne hem de özne olarak ele almış, onların desteğini kazanarak hareketlerini meşrulaştırma ve genişletme stratejisi izlemiştir. Geleneksel faşist rejimlerin (ekstrem sağ) kadınları kamusal alandan dışlayan politikalarına karşı günümüz aşırı sağ (radikal sağ), kadınları belirli alanlarda görünür kılmayı hatta feminist söylemleri araçsallaştırmayı başarmıştır. Bu farklılık, aşırı sağın tarihsel sürekliliğini korurken siyasi ve toplumsal bağlama göre dönüşebilen yapısını ortaya koymaktadır.

Kısacası 20. yüzyılın ilk yarısında, faşist rejimler kadınları ulusal projelerinin biyolojik ve kültürel taşıyıcıları olarak görmüş, anneliklerini kutsayarak onları kamusal alandan dışlamıştır. Kadınların siyasette ve iş gücünde varlığı kısıtlanırken ideal faşist kadın figürü, ulusun devamlılığı için doğurganlık ve ailevi bağlılıkla şekillendirilmiştir. 2000'li yıllardaysa aşırı sağ, kadınları tamamen geleneksel rollerle tanımlayan bu yaklaşımdan stratejik esneklikle uzaklaşmıştır. Günümüz aşırı sağ, kadın haklarını ve feminist söylemleri araçsallaştırarak kadınları harekete daha aktif biçimde dahil etmekte hatta onların siyasi ve örgütsel liderlik rollerini destekleyerek siyasalarına meşruiyet kazandırmaya çalışmaktadır. Böylesi bir değişim, faşizm döneminin kadınları pasifleştirici yaklaşımının aksine 21. yüzyıl aşırı sağında kadınların failliklerini artırmış ve hareketi genişletmiştir. Bu bağlamda, makalenin ana teması, bu sosyopolitik ajandanın farklılıklarını tarihsel analizle izah etmekken; amacı, bunun yanı sıra psiko-sosyal dinamikler aracılığıyla aşırının sağın kitlenin özgül parçası kadınlara yönelik "kitle ruhu anlayışı"nı irdelemektir. Bunun için zamanın ruhuna, kolektif şuuruna uygun beliren davranışların 20.yüzyıla ilişkin psiko-politik dinamikleri başlıklar halinde Reich (1975)'in analizleriyle incelenecek ve 21. yüzyıldaki süreklilikler-farklılıklar bu izleklerle kıyaslanacaktır. Makalede, metodolojik olarak tarihsel karşılaştırmalı yöntem kullanılacak ve literatür taraması bu perspektifle analiz edilecektir.

2. Geçmiş Değil Bugün Gibi...

Aşırı sağ için ulus hep tehdit altındadır. Ulusun bilhassa dış düşmanlar tarafından tehdit edildiğine dair algının canlı tutulduğu aşırı sağda, içerideki düşmanların varlığı ve ulusu tehdit ettiği iddiası vazgeçilmezdir. Bu anlamda düşman bazen sınır ötesinde bazen sınırın içindedir ancak hep vardır ve ulusun istikbalini tehdit etmektedir. 20. yüzyıl faşizmi açısından dış tehdit öncelikle Sovyetler Birliği ve komünizmken, bundan daha önemli olan ise Benedict Anderson'un (2015) ifadesiyle '*hayali cemaat*' olarak tanımlanan ulusa, onun mitlerine ve kahramanlarına içeriden zarar verme potansiyeli taşıyan iç düşmanlardır. İrkçi bir milliyetçi anlayışa sahip aşırı sağ için iç düşmanlarla dış düşmanlar çoğu kez kesişmekte, iletişimde görülmekte ve birbirlerine paralel olarak değerlendirilmektedir. Başta ırksal hiyerarşiyi bozmaya karşı olmak üzere mücadele yürüten faşistler, en önemli mücadele stratejilerini, kitlenin lider öncülüğünde hiyerarşi temelli hareketine bağlarken topluma da cinsiyet ve sınıf çatışmalarının üstesinden gelerek ulusu birleştirme sözü vermiştir. Sosyalistlerin, feministlerin ve Yahudilerin doğuştan gelen farklılıkları baltaladığı iddiasında olan faşistler, bunları eski haline dönüştüreceği vaadiyle birçok insanı etkilemeyi

başarmıştır. Bunun için işçilerin ve kadınların sosyalizm ve feminizme yönelmesine sebep veren problemler üstüne yoğunlaşmışlardır. Kitle gösteri alanları, toplumsal farklılıkları görünmez hale getirirken faşistler sadece kadınlara, işçilere ve toplumsal ya da cinsiyet farklılıklarını sürdüren diğer kesimlere özel gruplar kurarak işçilerin ve kadınların bireysel çıkarlarını genel çıkarlarına üstün tutan anlayışı örgütlemeye çalışmıştır. Temel gayeleri, sosyalist ve feminist grupları yok ederek onları ulusal birliğe geri kazandırmaktır. Böylesi bir durumda kadınların içinde kaldıkları durum giderek kaotik bir hal almıştır. Çünkü tabiatı itibarıyla eril olan faşizm, sosyalizmden nefret ettiği kadar feminizme de hasımlık duymuş ve kadının temel işlevini özel alana sabitleyerek üremeye indirgemıştır. Modern aşırı sağ için daha farklı tartışmaların devreye gireceği kadınlarla kurulan ilişkiler, faşizmi istemeden de olsa kadınlarla çeşitli diyaloglara, kendi aralarında da çeşitli tartışmalara sürüklemiştir. (Passmore, 2018, s. 155).

Temel kırılma anlarından olan Birinci Dünya Savaşı, faşizme giden yolda, bilhassa Almanya ve İtalya için önemli bir toplumsal formasyona sahiptir. Daha çok sanayileşme ya da geç sanayileşme olgularıyla irdelenebilecek olan ve bunların sonuçlarına bağlı olarak yaşananlar, iki ülkede çeşitli grupları ön plana çıkarırken çeşitli grupları baskılamıştır. En başta “küçük burjuvazi olmak üzere, halkın geniş kesimlerinden destek göyerek iktidara yükselen faşist hareket, devlet aygıtlarını ele geçirdikten sonra, onları faşist devrimi gerçekleştirmek üzere dönüştürmüş ve devlete, kendisini destekleyen farklı toplumsal kesimler üzerinde derecesi değişen baskı ve şiddet uygulayan diktatoryal bir biçim vermiştir (Tekeli, 1984, s. 415)”. Bu bağlamda, Birinci Dünya Savaşı, birçok farklı toplumsal grup gibi kadınlar için de önemli bir momenttir ve savaş, kadın ve erkeğe biçilen toplumsal rolleri farklı bir rotaya taşımıştır. Çünkü savaş, zaruri olarak kadının kamusal emeğine yönelik bir arz yaratmış ve cephedeki erkeğin emeği kadınıninkiyle ikame edilmiştir. Piyasanın ihtiyaç duydukça, kadın emeğini çağırması ve ihtiyacı bittiğinde doğal seleksiyonmuşçasına kadını dışlaması bugün artık yerleşik bir patriyarkal norm olmakla birlikte Birinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan atölyelere, fabrikalara yani ‘erkek işlerine’ katılma sürecinde kadınların birçok ülkede seçme hakkını elde etmesiyle durum, bugün olduğundan farklı anlamlar kazanmıştır. Özellikle burjuva kadınlarının, çalışma hayatına girmesi ve buna uygun daha rahat, daha basit giyim tarzına yönelmesi, toplumun bir kısmınca kadınların daha az feminen bir moda akımına dahil olması şeklinde değerlendirilmiş hatta *Fransız muharip, roman yazarı ve müstakbel faşist* Pierre Drieu La Rochelle tarafından bu durum, “Bu medeniyetin artık bir cinsiyeti yok!” şikayetiyle dillendirilmiştir. Rochelle gibi düşünen ve sayıları azımsanmayacak boyutta olan bu kişiler için bahsedilen ‘moda’, toplumsal bozulmanın açık bir alametidir (Passmore, 2018, s. 156). Ancak bu noktada daha kritik olan, demografiye yönelik yapılan tartışmalardır. Savaş sebebiyle nüfus ve toplam doğum artış hızındaki azalmayla pronatalist politikalara yönelme ilk etapta ölümleri dengelemek adına yapılmış ve birçok Avrupa ülkesinde ortak bir kampanya halini almıştır. Ancak büyüyen faşist dalgayla işin boyutu karanlıklaştırmıştır. İlgili pronatalist tutum, alt bölümlerde ayrıtılacak olmakla birlikte vurgulanmak istenen, doğum yanlılığının tercih ediliş sebebinin salt azalan nüfus olmadığı ve faşist dalgayla ari ırk olgusunun bir demografik savaş hattına dönüştüğüdür.

Aşırı sağın bütün formları gibi ekstrem sağ da cinsiyetçi yapıdadır, erildir. Ancak faşistler için erkeklik, tek başına değerli değildir; onlar için önemli olan egemen ve üst ırk olarak görülen ırka mensup bir erkek olmaktır. Konu kadınlar olduğunda ise üstün ırka dahil olmak da yeterli değildir. Şirin Tekeli'nin de belirttiği üzere,

Kadınlar toplumsal sınıfları yatay biçimde kesen bir kategori olarak faşizm altında, Yahudilerden sonra en fazla baskı gören toplumsal kesimdir. Yahudilerin ideolojik baskının ötesinde doğrudan fizikî şiddetle ortadan kaldırılmak istenmelerinden farklı olarak kadınlar yoğun bir ideolojik-politik baskıya maruz kalmış, emekçi sınıflarda ise, kadınların sömürü ve ezilme oranlarında artış olmuştur. Ama öte yandan, Yahudilerden farklı olarak, faşizmlere yükseliş ve iktidar dönemlerinde en yoğun desteği de kadınlar sağlamışlardır (Tekeli, 1984, s. 416).

Vurgulanan bu çelişkinin açıklanması elzemdir. Zira kadınlar, 20. yüzyılda olduğu gibi 21. yüzyılda da aşırı sağa desteğini sürdürmekte, dünden farklı olarak bugün hareket ya da partinin yönetim kadrolarında, liderliğinde yer alabilmektedir. Buradaki temel soru, bir çelişki olarak kadınların, cinsiyet eşitliğine karşı, kadınları ve ihtiyaçlarını görmezden gelen, baskıcı ve anti-feminist bu ideolojiye nasıl destek verdiğidir.

2.1. Buyurgan Aile Öğretisi Temelinde Kadın Olmak

Aşırı sağ bir yandan kadınları küçümsemiş bir yandan da ihtiyaç duydukça annelik üzerinden onları yüceltmıştır. Siyaseten destek alınması gereken bir grup olduğu tartışmasız olan kadınları 'şekillendirme' misyonunu annelik üstünden yürütme, ataerkil ideolojinin temel özelliği olduğu gibi aşırı sağın da temel niteliklerdendir. Toplumsal düzeni kadınların sisteme olan bağlılığına, sistemin bağlılığını da aile yapılanmasına bağlayan bir ideoloji için biçilmez bir kaftan olan 'annelik', aşırı sağın temel stratejik odaklarından biridir. Devletin ideolojik aygıtlarından (Althusser, 2014) olan ataerkil aile, bir iktidar şebekesi (Aytaç, 2015, s. 11) olarak aşırı sağ tarafından desteklenmekte ve büyütülmektedir. Aile, ideolojik bir aygıt olarak işlerken aile reisi, devletin uyuğu/kulu olarak görülür; ailenin diğer bireyleri ise aile reisinin kullarıdır. Millett (2011, s. 258)'e göre, faşist devletlerin ve diktatörlüklerin varlığı, tam da aileden yönetime uzanan bu hiyerarşik yapılanma sebebiyle büyük ölçüde ataerkil karakterlerine bağlıdır. Almanya, İtalya ve İspanya deneyimlerinde görüldüğü üzere güçlü devletler, ataerkil aile yapısını istismar ederek, kullanarak hatta yeniden biçimlendirerek varlıklarını devam ettirmiştir. Pazarlık aşıkardır; ailedeki erkekler devletle iş birliği yaparak kadınlar üstünde otorite kurar, pekiştirir. Örneğin, Nazi devleti, iç gruplarla dış grupları bir kabile dayanışması halinde tanımlamış ve ataerkil koşulları canlı tutmak için çabalamıştır. Bununla birlikte Franco örneğinde olduğu gibi devlet, yalnızca bir dinin varlığını kabul edip aile hayatını da bu dinin esasına göre düzenleyerek boşanma, kürtaj gibi hakların tamamını yasaklamıştır (Özdemir, 2023, s. 338). Führerlerin liderliğindeki kabile üyeleri, kendi hücrel kabilelerindeki kadınlara ve çocuklara efendilik etmiştir. Reich, bu konuyu baskıcı/buyurgan aile öğretisi olarak tanımlayarak faşizmin kitle ruhunun temeline koymuştur.

Reich (1975), milyonlarca insanın köleleştirilmelerine karşı çıkmayıp alkış tutması çelişkinin siyasal, iktisadi kanıtlarla değil kitle psikolojisiyle açıklanabileceğini iddia eder ve faşist liderlerin amaçlarına ulaşabilmek adına kitlelerin ulusçu duygularına başvurduğunu söyler. Devlet yetkisi ve ulus karşısında benimsediği tutumu, bireylerin devlet gücüyle kurduğu mutlak “özdeşliğe”² bağlayan Reich, bu özdeşlik sayesinde devletle, yönetimle, kurumla, ulusla kurulan ilişkinin psikolojik olarak regüle edildiğini öne sürer ve ruhsal yapıdaki coşkunluğu açan temel anahtar olarak aileyi işaret eder. Aynı zamanda iktisadi bir kurum olan aile, özellikle köylülerde ve alt-orta sınıf bireylerde üretim ve aile ilişkisinin dolayımlanması/birbirlerine gereksinimlerinin artması sebebiyle geleneklere ve siyasal gericiğe açık bir yerdir. Üretim ve bunun aileyle ilişkisi, tabi ki köylünün ya da alt ve orta sınıfın geleneğe bağlanışının tek sebebi değildir ancak üretim ilişkileri/biçimleri aile bireyleri arasında sıkı bir bağ kurulmasını zaruri kılar. Bu bağın kurulması Reich (1975, ss. 68-112)’e göre iki biçimde gerçekleşir: genişletilmiş baskı ve cinsel arzuların bilinçaltına itilmesi. Siyasal gerici tam da bu bilinçaltını örgütlemeye yönelir. Bu bağlamda, bireyci üretim biçimiyle aile arasındaki karşılıklı bağımlılık, faşist öğretinin sahiplendiği kalabalık aile kavramının kaynaklarından birisi olur. Önder ilkesi, aile siyaseti gibi benimsemelerden de fark edileceği üzere, baskıcı öğretinin ana ögesi bireycilik olarak belirir. Böylesi bir anlatıda, insanların doğal örgütlenmesi karşısında bu iktisadi ve ailesel durumun tutunmasıysa ataerkil olarak betimlenen kadın-erkek ilişkilerinin cinsel hayatla ilgili belirli bir düstur tarafından desteklenmesiyle alakalıdır. Çünkü kent yaşamında küçük burjuvazi, bedensel emek gerektiren işlerden uzak durmayı arzular; ancak bu durumun, belirli bir çerçevede şekillendirilen ailevi ve cinsel yaşam pratiklerine dayanması gerekir. Zira küçük burjuvazi, ekonomik alanda erişemediği statüyü, cinsel ahlak normları üzerinden telafi etme eğilimindedir. Bu dürtü, devlet görevlisinin kimlik inşasında belirleyici bir rol oynar. Burjuvazinin sahip olduğu ayrıcalıklardan yoksun olan sıradan halk, ekonomik alandaki eksikliklerini ahlaki ve cinsel disiplin aracılığıyla gidermeye çalışır. Bu öğretinin ayrılmaz parçası olan cinsel ve düşünsel pratikler, bireyleri alt sınıflardan veya toplumsal katmanlardan ayırtırmaya hizmet eder. Ailedeki lider/önder olan babanın devlet ve iktisadi yaşamdaki yeri, ailenin diğer fertlerine karşı benimsediği ataerkil davranışa yansır. Baskıcı/buyurgan devlet, ailede baba tarafından temsil edilir, dolayısıyla ailenin başında olan baba devlet iktidarının en değerli aracı haline gelir. Babanın buyurgan/baskıcı konumu (vaziyeti), oynadığı siyasal rolü yansıtır ve ailenin buyurgan Devletle ilişkisini ortaya koyar. Aile içerisinde baba, üretim sürecinde üstünün takındığı tutumu benimser. Ve çocuklarına, özellikle oğullarına,

1 Reich (1975, s. 82) özdeşleşmeyi şu şekilde açıklar: “Kendini başka biriyle özdeş sayma, onun nitelik ve davranışlarını benimseme; zihninde kendini öykündüğü kişinin yerine koymaya başlayan kişinin ruhsal durumu; bu süreç, örnek alınan kişinin niteliklerini ‘kendine mal ederek’ onunla ‘özdeşleşen’ insanın geçirdiği dönüşüme dayalıdır”. Gustave Le Bon’un çelişkili grupları bir araya getiren neden olarak gördüğü özdeşleşme, Sigmund Freud (2014, ss. 38-41)’a göre ise psikanalizin ortaya koyduğu, başka insanlarla olan duygusal bağın en eski tanımıdır. Bir egonun diğeriyle olan önemli benzerliği bir noktaya, aynı duygulara açıklıkla bağlıdır; özdeşleşme bu noktanın üzerine kurulur ve bulaştırıcı durumun etkisi altında egonun ürettiği belirtilerle yer değiştirir. Bu nedenle özdeşleşme, bastırılmak zorunda kalan iki ego arasındaki rastlantı noktasını işaret eder. Bir gruptaki üyelerin birbirlerine olan karşılıklı bağı, ortak önemli bir duygusal özelliğe bağlı olan özdeşleşmenin doğasında vardır ve bu ortak özellik lidere olan doğal bağdan kaynaklanmaktadır. Freud, Le Bon’dan farklı olarak özdeşleşmede sevginin de olduğunu söyler. Aşırı sağ rejimlerde, lidere yöneltilen hayranlık ve sevgi böylesi bir özdeşleşmenin neticesi olarak değerlendirilebilir.

yerleşik otorite karşısında boynu büküklüğü aşılır. Lider karşısındaki edilgin, kölecî davranış biçimi tam da buradan kaynaklanır.

Reich'in aşırı sağın ulus-aile analojisinde kullandığı bağ gibi edilgin tutumlar arasında "buyurgan aile-baskıcı lider" analojisi yaratması ve buradaki vurgusunu doğuştan gelmeyen, biyolojiye bağlanmayan bir hattan kurması son derece önemlidir. Reich'in yorumu, geleneksel patriyarkal öğretinin ve aşırı sağ ideolojinin kadınları biyolojik bir perspektifle kırılan, uysal, korunması gereken bir konuma indirgeyen tavrının aksi bir mana taşır. Ona göre, bahsedilen yapıda karşılaşılan şey, doğuştan gelen eğilimler değil, baskıcı/buyurgan bir dizgede yaşayan bireylerin ruhsal yapılarında yarattığı çoğaltımdır. Kocanın-babanın ailede belirlenen ve devlet yapılanmasındaki liderle özdeşleşen konumu, kadınlar ve çocuklar üzerinde etkili olurken, en önemli etki sahası, cinsel yaşamın baskı altına alınmasıdır. Bu esasında tam da Sigmund Freud (2016)'un belirttiği, uygarlıkla birey arasında içgüdülerin bastırılmasına yönelik yaşanan gerilim ve huzursuzluktur. Toplumun kültürel ideallerinin gerçekleştirilebilmesi için bireye çizdiği sınırlar, yarattığı engeller bireyi nevroतिकleştirse bile uygarlık için temel koşut, içgüdülerin yadsınması ve tatmin edilmemesidir. Cinselliğin siyasallaştırılması üzerine çalışan ve Freud'dan etkilendiği bilinen Reich, cinsel yaşamın baskılanmasına yönelik olan bu uygarlık ve otorite kavramsallaştırmasına buyurgan aileyi yerleştirir. Babanın/kocanın devletle olan özdeşleşmesi, kadınların ve çocukların cinsel yaşamının baskı altına alınmasını zaruri kılar. İktisadi yapıların ve gerici öğretilerin etkisiyle ruhsal yapılarda yaşanan süreç bu zaruri ilişkiyi görünmezleştirir. Bu hususta, buyurgan/baskıcı ailenin cinsel arzuları bilinçaltına itmesi, cinsel yaşamı zayıflatması ve cinselliği bir suçluluk duygusuyla eşleştirmesi, büyütülen ve desteklenen dinsel sıkıntı aracılığıyla olmaktadır. Dinin yardımının devreye sokulduğu buyurganlıkta, Reich (1975, ss. 90-93)'e göre ulusal-toplumcu öğretiye eklenen birkaç başlık baskıyı kolaylaştırmaktadır: kişisel onur, aile onuru, ırk onuru, halk onuru, tekelcilik, ataerkil düzen, zorunlu evlilik kurumu, cinsel baskı, cinsel yaşama karşı verilen kişisel kavga. Bu duygular ve olgular, ulusçuluğun akıldışı çekirdeğiyle özdeşleşir. Buyurgan/baskıcı toplumun gençlerle ve kadınlarla olan ilişkisi bu anlamda, açıkça aile üzerinden ilerler. Benlik içi çatışmalar, buyurgan ailede gerçekleşir ki buyurgan aile bahsedilen iç çatışmayı dizginlemek için bulunmuş en yetkin çözümdür. Çünkü, cinsel gereksinimlerin dünyayla bağ kurmayı gerektiren yapısının baskı altına alınması, neredeyse sadece aile çerçevesinde mümkündür. Cinsel arzuları engellemek bir yandan bireylerin ailenin kısıtlı alanına kapanmasının bir yandan da bireyci bilincin ana sebebidir. Metafizik ve bireyci bir davranışla duygusal açıdan aileye bağlanma, bu haliyle Reich (1975) için cinsel yaşamın yadsınmasından başka bir şey değildir. Özetle, cinsel gereksinimlere ket vurma, bireyi aileye bağlamanın en kestirme yoludur. Böylece buyurgan toplumla çocuklar arasındaki dengeyi de sağlayan buyurgan aile, baba-devlet ilişkisi gibi anne ile ulus özdeşliği de yaratarak anneyi çocuğun yurdu, aileyi de küçük boyutlu bir ulus gibi kurgular. Reich bu kurgudan/analojiden yola çıkarak ulusal duyguyu, çözülmemiş/bilinçaltına itilmiş, derinlere kök salmış aile bağının dolaysız uzantısı olarak nitelendirir. Zira, aileye ve ulusa bağlılık aslında toplumsal bir oluşumdur. En yoğun ve en çok duygusalılık barındıran bağın aileye duyulan bağ olması sebebiyle iktidarlarca aile ve ulus arasında kurulan illiyet bu anlamda hem duygusal hem de iktisadi bir içeriğe sahiptir. Gerici öğreti için

fabrika gibi işleyen aile, bundan dolayı gerici siyasanın her programına ‘ailenin korunmasını’ -ki bununla buyurgan/baskıcı aileyi kasteder- eklediği bir kurumdur. Reich’e göre, devletin zihinleri eğitmenin ve uygarlığı korumanın yolu olarak gösterdiği aile, tam olarak böyledir. Hem cinsel hem de iktisadi özgürlük fikrine karşı olan ekstrem sağın, temelini böyle bir aile tipolojisi üzerine inşa etmesi şaşırtıcı değildir. Bu bağlamda, faşist ideolojinin kadınlara ilişkin görüşünün iktisadi olarak kapitalizme göre belirlendiği, dinin etkisi ve istenciyle ahlaki temelde şekillendirildiği ve psiko-sosyal dinamiklerle baskıcı aile yapısının içinde kurgulandığı söylenebilir. Reich’in bu tezi, bugünün aşırı sağı için de oldukça açıklayıcıdır.

2.1.1. Annelik

Mussolini’nin, Hitler’in, Franco’nun ve diğer aşırı sağcı liderlerin yönetimleri, kadınları anlatılan temellerde buyurgan/baskıcı ailelerin içine dahil ederek devlete ait düzenin parçası kılmış ve feminist hareketten uzaklaştırmaya çabalamıştır. Kadının bir yere ait olması (aile-ulus) ve “namusu”nun bu aidiyetle ilişkilendirilerek korunması gereken bir konuma yerleştirilmesi, sadece ekstrem sağ için geçerli değildir; ancak bu ideolojide kadın mülk gibi görülmekte ve çoğaltıcı rolüyle övülmektedir. Çünkü geleneksel faşizm için ideolojik kerte de kadın, farklılıkları olmayan ilkel bir ırktır ve biyolojik olarak aşağı düzeydedir ki bu manada, cins ayrımı sınıf ayrımının dahi ötesindedir.

Maria A. Macciocchi (2016, s. 128), faşist rejimlerin bu bakış açısına rağmen kadınları seferber edebilmesini, dikkatle ve çekinerek kullandığı haliyle, kadın mazoşizmine ve sonsuz maternitasta (analıkta) yüceltilen iktidara bağlar. Bu yorum feminist perspektifle irdelendiğinde hatalıdır ancak Macciocchi’nin yapmaya çalıştığı, Reich’e benzer şekilde faşizmin kitle kadın ruhunu anlamaktır. Macciocchi’ye verilebilecek ilk yanıtın, Reich’in buyurgan/baskıcı aile öğretisi olduğu yukarıda açıklanmıştır. Aile, kadının rolünün sabitlenmesi ve buyurgan tavra karşı uyruk olma durumunu sürdürmesi için oluşturulmuş ve desteklenmiş psiko-sosyal bir yapı olarak korundukça kadınlar sürecin ‘doğal’ akışında kalmışlardır. Ailede, ataerkil düzende hiyerarşiyi benimseyen kadınlar ve çocukların aile reisi olan babaya itaatleri, toplum nezdinde benzer şekilde devlete ve lidere sadakatle eşleştirilmiştir. Ayrıca annelik, kutsal bir figür olarak yüceltilmiş ve kadınlara geleceği yaratma misyonu verilmiştir. Onlara düşen annelik rolü, belirli adanmışlığı gerektirirken bu adanmışlık hem aileye hem de ulusa karşı vazife halini almıştır. Annelik, çocuk ve nesil yetiştirmeye donatılmışken örneğin Nazi birliklerine katılım için bir araç olarak kullanılmıştır:

Deneyimlerime göre bir tek çözüm yolu vardır: Bunlarla kadın kadına konuşur gibi, iki ananın birbirine dert yanması gibi konuşmak gerekir. Biz bu görüşe Hristiyanlık yoluyla ulaştık. Yüce Tanrı’nın sayesinde! Kadınların yapısında pasifizm olduğu için onlara Nasyonal Sosyalizm’i kavratmak biraz güç olacaktır. Milliyetçilik fikri kadınlara erkekler yoluyla aşılanabilir. Yapacağımız tek bir şey var: Kadınlara, çocuklarını anavatan sevgisiyle yetiştirmelerini öğretmek. Böylelikle her Alman kadınına fedakârlık duygusunu aşılamış oluruz ve onlar da bize anavatan için gerekli her şeyi vermeye hazır olurlar (Millet, 2011, s. 262).

Örgütlenme yapısının dahi “annelik” üstüne kurulduğu Nazizm’de, anneliğe atfedilen kutsallık, “ari ırk”ın muhafazasını hedeflemiştir. Kadının en önemli vazifesi ari ırkı yaratmak ve yetiştirmek etrafında şekillendiğinden ontolojik öncelliği annelik ve hane içi bakım hizmetleriyle sınırlanmış, farklı alanlarda çalışması istenmemiştir. En büyük kariyerleri annelik olarak kodlanan kadınların yabancılarla ilişkiye girmesiye ırkın muhafazası adına yasaklanmıştır. Buradaki üstün ari ırk söylemi aslında erkeği ve kadını değil, erkeği ve anneyi birbirinden ayıştırmıştır. Bu anlamda, Yahudiler gibi bir pozisyonda bulunmasa ve soykırımla kıyaslanamasa bile kadınların varlığı büyük bir “öteki”yi işaret etmiş ve ırk üstünden ilerleyen bir politikada varoluşları ırk, ideoloji ve cinsiyeti birbirine bağlamıştır (Koonz, 2013, s. 3). Nazizm’e ilişkin verilen bu örnekler, dönemin diğer faşist rejimleri için de geçerlidir, zira kadının ekstrem sağda vazifesi ve ontolojik nedeni, annelik etrafında belirlenmiştir. Mesela Mussolini işi ileri götürmüş, buyurgan aile öğretisinde Reich’in altını çizdiği farklı bir noktayı sürece katarak kadınların ailede ve ulusa hizmette olmazsa bir ahlak gurebalığına düşeceğini sürekli vurgulamıştır. Mussolini için siyasal, toplumsal ve ahlaki dokudaki gevşeklikte kadınların “fethi” iktidara gelmek ve kitlelerin rızasını örgütlemek adına bir aşamadır. Büyük nüfusu kudret olarak gören birçok lider gibi Mussolini de “Çocuk yapınız, bir sürü çocuk; nicelik güçlüdür” demiş ve “kadınları yuvalarından koparıp milyon milyon fabrikaların ve büroların içine fırlatmış olan kapitalizmin şu kısır ve hüznünlü yüzyılında” kadınların hane içine konumlandırılması için elinden geleni yapmıştır; doğum primleri ve evlilik sigortası gibi uygulamalar belagate eşlik eden maddi örneklerdir. Durum Fransa’da da farklı değildir. Phillippe Petain de kadınlara yönelik katı bir ahlakçılık savunurken onları “Fransa’nın anaları” olarak kodlamıştır. Kadınların çalışmasına karşı olan Petain, ailenin kutsallığına ve köylü kadınının sağlığına dikkat çekerken kadınlardan Fransızların soyunu devam ettirecek ve nüfusu artıracak annelik beklentisi geliştirmiş, bunun için en az 3 çocuk sahibi olmayı salık vermiştir. Boşanma ailenin kanseri olarak nitelendirilirken çocuk düşürme yurttaşlık suçu gibi görülmüş, cezası ölüm olarak belirlenmiştir (Macciocchi, 2016, ss. 134, 151, 155, 226-227). Özetle, temelinde buyurgan aile öğretisi olan aşırı sağın geleneksel örnekleri, kadınları hiyerarşik olarak altta gören, kısıtlayan, nesneleştiren; aileyi ulusun temeline anneyi de çocuklarla birlikte ailenin eşitsizliğinin baş köşesine koyan; kadınları anne olarak yüceltirken toplumsal olarak küçülten bakış açısına sahiptir.

Kadınların öncelikle annelik kimliğine sıkıştırılıp sonrasında politik alana lüzum görüldükçe ‘anne’ olarak çağırılması, rolleri pekiştiren ve sınırları koruyan bir siyasi stratejidir. Bu eski strateji bugünün aşırı sağının da belirgin bir özelliği ve vazgeçilmezidir. Savaş gibi bir sebep olmaksızın düşen doğum oranları, toplam nüfus artış hızındaki duraklama, çocuksuzluğun bir tercih olarak belirmesi, evlilik yaşının yükselmesi, çalışma hayatına artan katılım, boşanmanın nispeten kolaylaşması ve artması gibi sebeplere ilaveten artan göçmen sayısının aşırı sağa tehdit olarak sunulması, anneliğe dair sağcı fikirleri perçinlemiştir. Kadınlar, artık farklı rollere sahiptir ve onlardan bu çoklu rolleri yerine getirmesi istenir; ancak 21. yüzyılda da kadınlara biçilen öncelikli görev yine anneliktir. Geçmişte olduğu gibi bugün de pronatalist politikalarla anneliğin teşviki önemli gündem maddesi olmakla beraber pronatalist kültür, anne olmayan kadınları açıktan marjinalize etmektedir. Bu anlamda doğal ve istenir bir merteye olduğu kabul edilen annelik, anne

olan ve olmayan tüm kadınlar açısından disipline edici ideolojik ve pratik bir boyut kazanmıştır (Yıkılmış, 2018, s. 86). Çağdaş aşırı sağın popülist stratejisi olarak açığa çıkan kutuplaştırıcı siyasetin bir ayağı olarak görülen “anne olan-anne olmayan kadın” ayrıştırması sadece bir ayrıştırma ve marjinalize etme halinde kalmaz; sistem marjinalize ettiğini aynı zamanda terörize eder. Bu bağlamda anne olmamanın/olmak istememenin bedeli düşünüldüğünden fazladır.

Ari ve yüce ırkın oluşumunda ve muhafazasında kutsal bir merteye olan annelik bu yönüyle aşırı sağ yapıların kadınlara attettikleri ilk roldür. Beyaz erkek üstünlükçülüğünün uzantısı olarak erkeklerin ırksal ve cinsel ayrıcalıklarını korumak derdinde olan aşırı sağ, yabancı düşmanlığını cinsel muhafazakarlıkla temellendirir (Blee, 2002, s. 113) ve kadını “yabancı öteki”den koruduğu iddiasıyla aileye ve anneliğe indirger. Bu tam Reich’in ifade ettiği tarzda cinselliği muhafaza dürtüsüdür. Bu anlamda dünden bugüne cinsellik, aile ve annelik etrafında ailenin buyurgan yapısına dahil edilerek ataerkil ideolojinin bir kısıtı, bir aparatı olarak belirmiştir. Kathleen Blee (2002, s. 118)’ye göre, ırkçı ve aşırı sağcı hareketler, kader, üreme ve kimlik gibi unsurlarla yakından ilişkili olduklarından kadınların eş ve anne rollerine büyük önem atfetmektedir. Blee’nin aktardığı üzere, Fransa’daki aşırı sağa ilişkin yaptığı çalışmada Claudie Lesselier, her ırkçı ve/veya milliyetçi sistemin merkezinde kadınlara benzer işlevler yüklendiğini, onlardan kan, gelenek ve dili aktarmalarının yanı sıra gerektiğinde savaşımaya hazır olmalarının beklendiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, İtalyan faşizmi aileleri siyasi gündemine entegre edebilmek adına “eşlerin ve annelerin manevi iş birliği”ne dayanmıştır. Kadınlara atfedilen bu rol ırkçı aktivistlerin sıklıkla dile getirdiği, beyaz kadınların ırklararası ilişkileri ve azınlık gruplarının yüksek doğum oranları nedeniyle beyaz ırkın demografik olarak tehdit altında olduğu yönündeki kaygılarla doğrudan ilişkilidir. ırkçı grupların büyük çoğunluğu, Aryan kadınlarını annelik rolü üzerinden tanımlamakta ve onların çocuk doğurarak beyaz olmayan gruplara karşı sayısal üstünlük sağlamasını hedeflemektedir. Ancak beyaz kadınlara yüklenen bu üreme temelli misyon, ırkçı erkeklerin aktivizmiyle kıyaslandığında ikincil konumda değerlendirilmektedir. Anneler olarak, beyaz kadınların doğrudan ırkçı eylemlere katılması beklenmemekte, bunun yerine pasiflikleri ve geleneksel cinsiyet normlarına bağlılıklarıyla ırksal düzenin korunmasına katkı sundukları varsayılmaktadır. Bu bağlamda Aryan kadınları, içgüdüsel olarak hareket ettiklerinde dahi “beyaz ırk için üzerlerine düşeni yapmış” kabul edilmekte, hamilelikleri ve annelik rolleri doğrudan ırksal kaderlerinin bir parçası olarak kurgulanmaktadır. Ayrıca Tammy Castle (2012)’in belirttiği üzere, aşırı sağ için kadın sadece çocuk doğurmayacaktır; aynı zamanda her daim ‘barışla’ ilişkilendiren kadınlar, bünyesinde siyasal şiddet olan aşırı sağın gelecekteki destekçilerini de yetiştirecektir. Bu haliyle annelik, terör propagandasının bir parçası olarak aşırı sağda belirmektedir (Blee, 2020). Burada göze çarpan bir diğer husus, aşırı sağcı grupların kadın ve bilhassa annelik kimliğini barışla ilişkilendirerek süreçleri ‘normallik’ çizgisine çekmesi ve şiddet yanlısı gruplarda yer alan kadınların göze çarpmasını önlemesidir. Doğrudan şiddet yanlılığı olan bu kadınların birtakım ataerkil prototipleştirmeler aracılığıyla gizlenen tutumu, aşırı sağ ideolojinin yayılmasında, özellikle sosyal medya kullanımı aracılığıyla örgütlenmede kritik yer tutmaktadır (Çolakoğlu, 2023, s. 191).

Kısacası, toplumsal failliğini kısıtlı yaşayan, aile öğretisine doğan, geleneksel ve muhafazakâr sosyal tabana aşına, siyasi tanınırlığını yüceltilmiş annelik imgesinde bulan bir kadının bu anlamda ailecilik ideolojisi sürdüren ve annelik adıyla kendisini “çağırın” bir hareketi desteklemesi düşünüldüğü kadar olağan dışı değildir. Bugün çağdaş siyaset ve aşırı sağ, arketip bir annelik imajının sürmesi için elinden geleni yapmakta ve anne olmayan kadını marjinalize ederek normallik olarak kodladığı sınırdan anormal hatta patolojik sınırın ötesine iterek aile dışında kalan, anne olmayan/olmak istemeyen kadını dışlamakta ve hedef göstermektedir. Bu yönüyle annelik, çağdaş aşırı sağın kutuplaştırıcı siyasasının farklı bir toplumsal yarılma meselesi haline gelmiştir.

2.1.2. Çalışma Hayatına Katılım

Evliliğin kutsallaştırılması, anneliğin yüceltilerek kadının en büyük rolü ilan edilmesi ve aşırı sağ propagandaya rağmen geçmişten bugüne kadınların çalışma hayatına katılımı sürekli artmıştır. Patriyarkanın kapitalizmle çeşitli dönem ve eklemlenme biçimleriyle yaptığı ortaklık, 20. yüzyıl aşırı sağının belirgin niteliği olmakla birlikte kadınlar, geçmişten günümüze geleneksel iş bölümünün izleğinde her daim, devlet, piyasa, patriyarka ve dinin kuşatması altındadır. Doğal toplum kuramcılarında bu yana süregelen kamusal alan-özel alan ayrımı ilgili kuşatmanın güdümündedir. Ancak kamusal alan-özel alan sınırlarının keskin ve silinmez belirginliğinin de çeşitli kırılma anları vardır ve bu kırılmalar, bahsedilen kuşatmanın ihtiyaçlarına göre yine bu kurumların tekelinde değişebilmektedir. Modern dünyanın istençleri, büyüyen tüketim ağları, savaş dönemlerinde hasıl olan emek gücü ve yaratılan yeni ihtiyaçlar gibi sebepler, ‘özel alandaki’ kadınları, piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda çalışma hayatına davet edebilmekte, gereksinimlerinin doygunluğa ulaştığı ya da kriz gibi anlarda kadınları hane içine yönlendirebilmektedir. Son derece eski olan bu hikâyenin 20. yüzyıldaki yansıması, savaş ve ardılı süreçle ilintilidir. Bu, sadece cephedeki erkeklerin boşluğunu doldurmak anlamına gelmemektedir. Örneğin, Alman silah üretimi için Doğu Avrupa’dan getirilen tutsakların çalıştırılmaya başlamasından önceki senelerde bu görevi kadınlar yürütmüş, 1935’te çıkarılan Ulusal İşçi Hizmeti Yasası’na göre kadınların da erkeklerin de devlet hizmetlerinde çalıştırılması öngörülmüştür. 1940’a gelindiğindeyse kanunun zorlamasından çok az sayıda kadın muaf olabilmiş, geleneksel rasyonaliteye rağmen çalışan kadın sayısı giderek artmıştır (Millett, 2011, s. 262). Hitler iktidara geldiğinde, sanayi alanında çalışan işçilerin %37,3’ü kadinken bu oran 1936’da %31,8’e inmiş, 1940’ta ise yeniden %37,1’e yükselmiştir (Behemoth, 1942). Çalışan kadın sayısının arttırılmasına dair çeşitli tartışmalar yürütülmüş olsa bile temel görüş, kadınların fitratlarına uygun işlere yönlendirilmesi etrafında şekillenmiştir. Çoğu kez yardım faaliyetleriyle ilişkilendirilen bu husus çorap örmek, yoksullara yardım etmek, yiyecek bulmak gibi bir uzlaşmaya hapsedilmiş olsa bile Passmore (2018, s. 162)’un söylediği gibi bu görevler, esasında evin dışında işleyen daha kompleks bir organizasyonun parçasıdır. Özellikle hiyerarşinin üst basamaklarına çıktıkça bu rejimlerin kadınları, kadın kolları, sağlık müfettişleri, hemşireler, ev işi öğretmenleri ve sosyal görevlilik gibi ‘kadın işlerinde’ kullandığı görülmektedir. Bu işlerin faşist erkeklerce, kadınların yaptığı işler olarak küçümsenmesi ve bu işlerin ‘önemsiz’ işler olarak betimlenmesi

bir yana kadınlar, bu görevlerde ve avukatlık, doktorluk gibi mesleklerde erkeklerle eşit fırsatlara sahip olmak adına çeşitli mücadeleler yürütmüştür. Ayrıca sosyal yardımlar, hedeflenen ulusal yapıya erişimde önemli olduğundan elzem görülmüş ve kadın hareketinin uzun süredir savaşımlarını verdiği aile yardımları, evlilik kredileri, sağlık sigortaları gibi konuları içine alan sosyal yardım fonu faşist rejimlerce devreye sokulmuştur. Ancak yardımların önceliği kadınların hayatını kolaylaştırmak, eşitliği sağlamak ve seçeneklerini artırmak değil; ulusun, partinin ve ırkın ihtiyaçlarını karşılamak olmuştur.

Geleneksel faşizmde evdeki görevleri akademik ve siyasi kariyerlerinden üstün tutulan kadınların, siyasal hayata veya yönetime katılmaları da uygun görülmemiştir. Aileyi ve ulusu güçlendirmesi beklenen kadınlar, bu rol üzerlerine yapışıkça siyasi güçten yoksun kalmışlardır (Gupta, 1991). Genel olarak kendilerine idarecilik görevi verilmeyen kadınlar, örneğin Nazi Almanyası'nda hiçbir zaman bakanlık görevinde bulunamamıştır; sadece Nazizm'e sadık olduklarını ileten ve Hitler ile çeşitli bağlantıları olan sınırlı sayıda Alman kadının yükselişine izin verilmiştir. Erkeklerin cephede yer aldığı süreçte yani ekonomik ihtiyaçların belirdiği zamanlarda ise kadınların erkek işlerinden uzak tutulması düşünülmemiş, aksine kadınlar iletişim başta olmak üzere meteoroloji hizmetleri, yardımcı sivil savunma personeli, askeri sağlık hizmetleri, Kızılhaç, gönüllü hemşirelik gibi işlerde çalışmaya teşvik edilmiş ve kimi propagandalara maruz kalmışlardır (Çakı & Gülada, 2018, s. 94). Mussolini'nin tavrıyla buna benzetmekle birlikte daha serttir: Mussolini, kadınların çalışması hususundaki fikirlerini kadınların sentez gücünden yoksun olmasına bağlamış ve bu yetiden yoksunluğun kadınların çalışma kaderini belirlediğini öne sürmüştür. Ona göre, günün şartları ve ekonomik zorunluluklar, kadınları evin dışındaki çalışma hayatına sürüklemiştir ancak kadının yeri ailedir. Mussolini'nin buradan yola çıkarak değindiği bir diğer konu olan "*Makine ve Kadın*" ise bugünün aşırı sağının kriz dönemlerinde benimsediği savla örtüşmektedir. Mussolini, Büyük Buhran'ın başlamasıyla kadınları, erkeklerin ekmeğine göz diken hırsızlar olarak nitelendirmiş ve erkek kısraklığının müsebbibi ilan etmiştir. Böylelikle suçlanan kadınların, işi bırakması beklenmiş ve Mussolini, bunun için, *Popolo d'Italia*'da makine ve kadın arasındaki uyumsuzluğu teorileştirmiştir: Makine ve kadın işsizliğin iki büyük nedenidir. İlk bakışta kadının çalışması aileyi ya da kendini kurtarır gibi görünse de genel çerçeveden bakıldığında kadınların çalışması siyasal ahlaki acıların kaynağıdır. Elbette kadınların çalışma hayatından dışlanması çeşitli sorunlar yaratacaktır ve bu ekonomiye yansiyacaktır ama kadınların çekilmesiyle erkeklerin aşağılanmış alınları yukarı kalkacak ve sayıca çok daha fazla aile ulusal yaşama entegre olacaktır (Macciocchi, 2016, ss. 167-169). Özetle, Mussolini için kadınların çalışması işsizlik yaratmakta ve nüfus sorunları oluşturmaktadır. Ayrıca çalışma hayatı, çoğalmaya aykırı fiziki ve ahlaki biçimler oluşturmaktadır. Mussolini'nin kadınların çalışmasına karşı geliştirdiği şu 4 sav, dünden bugüne aşırı sağın nasıl şekillendiğini ve ne gibi kopuş ve süreklilikleri olduğunu göstermektedir:

1. Kadın çalıştıkça erkekleşmektedir.
2. Kadınların çalışması, erkeğin işsiz kalmasına yol açmaktadır.

3. Çalışma, çoğalma ilkelerine karşı bir bağımsızlık ve özel bir biçim yaratmakta, nüfus eğrisini düşürmektedir.
4. Erkek, işsiz ve itibarsız kalmaktadır. Makineden, kadından ve erkekliğinden yoksun bırakılacağı için sözcüğün bütün anlamlarıyla “kısırlaşmaktadır” (Macciocchi, 2016, s. 168).

Faşist sendikalarca desteklenen, kadınların ücretlerinin erkek ücretlerine kıyasla yarıya indirilmiş olması, kadınların kamu görevlerinde kısıtlanması, devlet kurumlarındaki kadrolara alımda dışarıda tutulması, felsefe-edebiyat gibi derslerin kadınlara yasaklanması, eğitim kurumlarında iki kat oranında harç alınmasına rağmen kadınlardan bu denli korkulması ve kadınların düşünsel etkinliğinin erkeklerin erkeklik gücünü azalttığına ilişkin iddianın ortaya atılması (Macciocchi, 2016, ss. 170-172), bugün sıklıkla tartışılan “erkeklik krizi”nin³ geleneksel faşizm içindeki temsili olarak düşünülebilir. Hatta bahsedildiği şekliyle kısır bırakılma korkusu, neredeyse politik bir kastrasyon anksiyetesi olarak belirlemekte ve çağdaş gündemde erkeklerin yaşadığı krizi öncülemektedir. Ancak burada Tekeli (1984, s. 423)’nin ayrıntılandığı bir noktanın altını çizmek elzemdir. Çalışma hayatına ilişkin benimsenen yasaklayıcı kararname, memur, öğretmen, doktor gibi küçük burjuva ve burjuva kadınların faaliyetlerini kısıtlamaya yöneliktir. Daha büyük bir grubu temsil eden işçi kadınlar için durum ikircikli ve farklıdır. Hem İtalya hem de Almanya örneklerinde, ekonomik buhranda işten çıkarılan ilk kesim kadınlar arasından seçilse bile bu politika istenildiği kadar işler kılınmamıştır. Mesela, Almanya’da kriz boyunca erkeklerin 1/3’ü kadınların ise 1/10’u işten çıkarılmıştır. Tekeli’nin vurguladığı üzere bunun başlıca nedeni, kadın emeğinin erkek emeğine kıyasla ucuz olmasıdır yani düşük ücret, kadın işçileri işsizlik tehlikesine karşı “muhafaza” etmiştir. İlâveten sanayileşmiş toplumların emek piyasasına girmiş kadınların çalışma yaşamından sürülmeleri, o gün için dahi ne mümkündür ne de faşist rejimlerin koruduğu kapitalist üretim ilişkilerince arzulanmıştır.

Bugünse neoliberal piyasa düzeni, çift gelirli aile modelini benimsese de özellikle kriz dönemlerinde kadınlar göçmenlerle birlikte ekonomik bunalımın sebebi olarak damgalanmaktadır. Piyasa, ihtiyacına göre kadınların emeğini kullanmakta hatta çoğunlukla kadının çalışmasını teşvik edici hamlelerde bulunmaktadır. Kadınlar sadece ücret karşılığı üretimde yer almamakta, yeniden üretim emeğinin karşılıksız tedarikçisi olarak devletlerin ve piyasanın elini rahatlatmaktadır. Paternalist muhafazakarlık etrafında örgütlenen aşırı sağ, bu örgütlenme modeline ve buyurgan aile öğretisine uygun olarak kadından öncelikle hanedeki sorumluluklarını yerine getirmesini, akabinde piyasada ücretli işlerde yer almasını beklemektedir. Çifte emek sömürsünün piyasa,

- 2 Eleştirel erkeklik çalışmalarının temel değinilerinden olan erkeklik krizi, tarihsel ve bağlamsal olarak açığa çıkan, kendisini erkek olarak tanımlayan veya zorunlu erkeklik deneyimi yaşayan bireylerin yaşadığı değişken bir performanslar sistemi olarak erkeklerin toplumsal cinsiyet rol beklentisine uygun normları karşılayamadıklarında başarısızlık üstünden deneyimledikleri ruh hali çatışmasını ifade etmektedir. Temelinde egemen erkeklik ideolojisi olan bu kriz hali, kültürden kültüre farklı kırılmalıklara sahip olsa bile erkek egemen ideolojide aile reisi olma, sert ve güçlü davranma, otoriter eğilimler sergileme, duygusallıktan uzak durma, karar verici pozisyonda bulunma, cinselliği talep etme, risk alma gibi çeşitli beynelmilel erkeklik normlarıyla çerçevelenmiştir. Bu anlamda, bu normların dışında kalmayla anında kaybedilebilen bir statü halini alan erkeklik, işsiz kalma, gerektiğinde ailesini veya eşini/sevgilisini/partnerini koruyamama gibi farklı durumlarda krize girebilmektedir (Türkoğlu, 2022). Ayrıca bknz.: Connell, 2019; hooks, 2021; Thompson & Bennett, 2015.

devlet, ataerkillik ve din kısılcacında bir formasyonla meşrulaştırılması bugün olağanlaşmakla birlikte krizin müsebbibi sayılma ve kriz dönemlerinde haneye gönderilme ekstrem sağ için geçerli olduğu kadar radikal sağ için de geçerliliğini korumaktadır.

Belirtildiği üzere, Mussolini'nin çalışan kadına dair söylediği ve bu çalışmada da erkeklik kriziyle ilişkilendirilen, kadınları çalışma hayatından dışlanması isteminde yöneticilerin korktuğu “kadınların erkeksileşmesi” fikri, ekstrem sağda eşcinsellik üzerinden tartışılırken bugün söz konusu dışavurum, hipermaskülenite etrafında cereyan eden bir maçoluk tartışmasına dönüşmektedir. Sağcı liderlerin benimsedikleri cinsiyetçi tutum, üreme hakkı, cinsellik ve aile konusundaki tutucu yaklaşımları, ortak kesen olarak açığa çıkmakla beraber aşırı sağcı liderlerin sürekli cinsel organlarına vurguda bulunduğu ve karşı tarafa yönelik bir hadım tehdidi savurduğu gözlemlenmektedir. Federico Finchelstein (2019, ss. 301-302)'e göre, cinsel organlara yönelik bu takıntı, liderler arası bir tesadüf değildir. Fallik imgelerin kullanımının çeşitli aktarımlarla siyasi iktidarsızlığa çözüm olarak sunulması, lider ve halkı erkeklik gücünün temsilinde birleştirmektedir. Söz konusu özdeşlikle kamusal ve özel alan arasındaki sınırlar bulanıklaşırken sağcı lider ve kitle karşısında kalanlar efemine bir elitlikle itham edilirler. Kitlenin lider nezdinde vücut bulan erkekliği ise otoriter kültürü yeniden üretir. Otoriter erkek paktının genişlemesiyle sonuçlanan süreç, bu anlamda bir yandan bir erkeklik krizi semptomu bir yandan da politik kastrasyon anksiyetesinin dışavurumudur.

2.1.3. Feminist Hareketlerle İlişki

Kadınların anti-feminist ajandaya sahip, kadın-erkek arasındaki hiyerarşik yapıyı doğal gören ve bu yönde aksiyon alan, ataerkil, buyurgan/baskıcı aileyi savunan bir ideolojiyi desteklemesi, çağdaş siyasetin önemli bir tartışması olarak açığa çıkmaktadır. Siyaset bilimciler, literatüre kadın hareketinden gelen ek ve itirazlarla katkıda bulunmaktadır. Bu anlamda, bugünü analiz etmenin zorluğu ve konunun siyaset bilimi merkez eğilimlerinden olmaması bir yana bugünün kavram ve fikriyatlarıyla geçmişe dair analiz yapmak zordur. Dolayısıyla kadınların ekstrem sağa yönelik destekleri tek bir boyutla açıklanamaz. Öncelikle, dönemin kadınlarının iktidarla olan bağının, ideolojik bir destekten, bir kurtarıcıya duyulan hasretten, otoriteye sığınma ihtiyacından çok daha fazlası olduğu belirtilmelidir. Kadınlar uzunca süredir kendilerine öğretilen, içselleştirdikleri bir mesaja yönelmiş ve alternatif mesajlarla çok da karşılaşmamışlardır (Tekeli, 1984, s. 426). Sosyalizm, liberalizm ve feminizm, kadınlara, bu kadınların muhafazakarlıklarına hitap edememiş ve kadınlar, geleneksel aile yapısına ilişkin istedikleri retoriği ve pratiği bu ideolojilerden bulamamıştır. Dahası birçok kadın için, feminizm hep bir ‘burjuva ideolojisi’ olarak kalmış, yoksullarla bağ kuramayacağına inanılmıştır. Bu yüzden örneğin, İtalya'da birçok kadın örgütü, eski liberal rejimin kadın sorunlarına kayıtsız kaldığı fikriyle içlerinde faşistlerin de yer aldığı milliyetçi muhalefeti desteklemiştir. Programlarında kadınlara oy hakkı olan bu yapılanmalar, faşizm çatısı altında bireysel hakları geleneğe, aileye ve ırka bağlayan, antisosyalist ve antiliberal Latin feminizmini desteklemiştir. 1918 ve 1928'de oy hakkı kazanılmasına rağmen Britanya'da da benzer bir süreç yaşanmış ve bazı feministler kazanılan hakların reel bir kazanım

sağlamamasından ötürü faşizmin kendilerine çare olabileceğini düşünmüştür (Passmore, 2018, s. 161). Almanya'da ise feminist hareketin başlangıcından faşizmin yönetime geldiği ana kadar, iki siyasi konum kadın hareketinde etkili olmuştur: liberal-burjuva feminizmi ve Marksist-sosyalist feminizm. Her iki hareketin de kadın haklarının gelişiminde önemli etkileri vardır ancak her iki hareket de faşizmin gelişimine bağlı olarak giderek sağa kaymıştır; bireysel özgürleşmeden adım adım vazgeçilmiş ve kadının annelik rolü vurgusuna bağlı olarak natalist ve otoriter politikalara destek artmıştır (Evans, 1976, ss. 175-187). Bu bağlamda, aslında kadın örgütleri, Nazilerin üç K'sına ("*Kinder, Küche, Kirche*", "Çocuk, Mutfak, Kilise") karşı çıkmış değildir. Hatta güçlü feminist örgütlerin bazıları, ulusal parti ve kiliseyle yakın iletişimde bulunmuş ve temel gayesini statükoyu korumak üzerinden şekillendirmiştir.

Burada bir noktanın ayrıca vurgulanması gerekmektedir: Kadınları faşist süreçler boyunca çaresiz ya da masum olarak görmek, iradelerini yok saymak demektir. Büyük bir eşitsizliğin ve baskının altında kalan kadınlar, sadece baskı sebebiyle otoriter yönetimlerle ilişki kurmazlar. Bu anlamda ekstrem sağa verilen destek, daha çok annelik kaygıları doğrultusunda şiddeti meşrulaştıran bir devletin oluşumuna katkıda bulunmak şeklinde gerçekleşmiştir. Önceki bölümde vurgulandığı gibi, geleneksel faşizmlerde yönetici kadro ve kademelerde görev alamayan kadınlar, komut veren olmasalar bile sistemin parçası olmuşlardır. Yani Koonz (2013)'un ifadesiyle Berlin'den doğrudan emir verme yetkisine sahip olmasalar bile kadınlar bu emirleri yerine getirerek bir suç ortaklığında bulunmuşlardır. Buradaki suç ortaklığı kavramsallaştırması, bugünün şartlarından bakarak geçmiş yargılamak anlamına gelmemelidir; ancak kadınların aşırı sağ siyaseti desteklemediği gibi bir yanılgıya da kapılmamak gerekir. Zira Nazi propagandaları cinsiyetçi bir söylem içerse de seçim istatistikleri, kadınların siyasi coşkusunu göstermiştir. Bu anlamda kadınlar yalnızca anti-feminist bir partiye oy vermemiş, aynı zamanda Hitler'in ideolojisini yorumlama, kitleleri mobilize etme ve kaynak sağlama konusunda belirli bir özerkliğe sahip olmuşlardır. Nazi erkekleri, kadınları hiyerarşik yapıda ikincil konumda tutmasına rağmen onlara "hareket alanı" açmıştır. Diğer siyasi partiler kadınları resmi olarak kabul etse de bağımsızlıklarını kısıtlamıştır. Nazi kadınları ise ideolojik saiklerle kamusal alanda aktif rol üstlenmiş ancak bunu doğrudan siyasi bir eylem olarak görmemişlerdir. Nazi Almanyası'na bakıldığında, toplumsal nezaketin kaybolduğu görüle bile kamusal yaşamın farklı alanlarında varlık gösteren dönemin kadın seslerinin kiminin korunduğunu iddia ettikleri ortaya çıkacaktır. Sisteme sadık Nazi kadınları, kendilerini erdemli hissettikleri sahte bir ev ortamı inşa ederek idealize edilmiş bir kimlik yaratmışlardır. Bu süreçte, diğer toplumlarda kadınların üstlendiği rollere benzer, kendi toplulukları için yaşanabilir bir dünya kurma çabasında olmuşlardır. Ancak toplumsal hayatı önce katlanılmaz hâle getirmiş, ardından 'ırksal olarak aşağı' görülen gruplar için tamamen imkânsız kılmışlardır. Fanatik ya da ılımlı Nazi destekçileri, sosyalistlere, Yahudilere, dini muhaliflere, engellilere ve "yozlaşmış" olarak damgalanan bireylere yönelik saldırılara bilinçli bir kayıtsızlıkla yaklaşmış, bunun yerine ailelerine ve "arı" çocuklarının yetiştirilmesine odaklanmışlardır. Gertrud Scholtz-Klink liderliğindeki Nazi kadınları, nefretin hâkim olduğu bir ortamda sevgi yanılsamasını sürdürerek rejimin gücüne katkıda bulunmuştur. Tıpkı erkeklerin bürokratik ve askeri düzen içinde bir denge görüntüsü oluşturması gibi, kadınlar da Nazi ideolojisinin sürekliliğini sağlamıştır. Zamanla,

Nazi kadınları erkekler kadar etik değerleri yok etmiş, insani gelenekleri değersizleştirmiş ve bireyleri çaresiz bırakmıştır. Öte yandan, ‘kurban’ ya da direnişçi konumundaki kadınlar, Nazi rejimine karşı mücadele ederek kendi ideallerini koruma uğruna hayatlarını riske atmışlardır (Koonz, 2013, ss. 3-17).

Kısacası, toplumsal kriz dönemlerinde aile ve onun ataerkil temsili olarak hanedeki kadına yönelim, geleneksel faşizmde belirgin bir ideolojik strateji olarak öne çıkmıştır. Ancak kadınlar, faşist propagandanın merkezinde yer alsalar da bu hareketlere verdikleri destek her halükârda sınırlı kalmış, özellikle Mussolini’nin kadınları ev içi rollerle tanımlayan ve annelikle özdeşleştiren cinsiyet rejimi, kadınlar tarafından bazen tepkiyle karşılanmıştır. Benzer şekilde, savaş dönemlerinde Fransa ve İngiltere’de yükselen aşırı sağ hareketler de kadınlar nezdinde geniş bir karşılık bulmamıştır. Ancak 21. yüzyılda bu tablo dönüşmekte, otoriter ve aşırı sağ hareketlerin artık yalnızca erkek egemen yapılar olarak tanımlanamayacağı yönündeki tartışmalar güç kazanmaktadır. Bazı araştırmacılar bu hareketleri hâlâ *Männerparteien* (erkek partileri) olarak adlandırırsa da (Orr, 2019), Cas Mudde (2022, ss. 157–165)’nin vurguladığı gibi günümüzde kadın liderlerin yükselişi ve liderlerin geleneksel erkeklik normlarından sapması, aşırı sağda erkek egemenliğini bir ön kabul olarak ele almayı giderek daha problemli kılmaktadır. Kadınlar artık aşırı sağ siyasette kendilerine yer açmış ve birçok ülke örneğinde görüleceği üzere liderlik konumuna yükselmiştir. Böylesi bir ‘başarıya’ rağmen aşırı sağda, ‘güçlü erkek’ idealinden vazgeçildiğini söylemek imkansızdır. Erkekler hâlâ siyasal alanın niceliksel ve simgesel çoğunluğunu oluşturmayı sürdürmekte, bu alanlardaki konumlarını muhafaza etmektedirler. Buna rağmen, kadınların otoriter rejimlerle kurduğu çok boyutlu yakınlaşma artık göz ardı edilemeyecek düzeye ulaşmıştır. Kadınların otoriter partilerde temsil etme ve edilme kapasitesindeki artış, cinsiyet rejimlerinin geçirdiği dönüşümün önemli göstergelerinden biridir.

Geleneksel faşist rejimler çökmüş olsa da aşırı sağ günümüzde yeni bir formasyonla siyasal sahneye yeniden çıkmış; üstelik ataerkil aileyi yücelten, toplumsal cinsiyetler arasında hiyerarşiyi yeniden üreten ve neoliberalizmin sınırları ölçüsünde kadınları kamusal alandan dışlayarak ev içine çeken ideolojik yapısını büyük ölçüde muhafaza etmiştir. Kadınlar ise 21. yüzyıl siyasetine feminist hareketlerin kazanımlarıyla dâhil olmuşken son dönemlerde aşırı sağın yeniden yükselişiyle benzer tehditlerle karşı karşıya kalmışlardır. Bununla birlikte, geçmişte olduğu gibi günümüzde de kadınlar aşırı sağ partilere yüksek oranlarda destek vermekte; dahası, artık bu hareketler içinde yalnızca destekleyici değil, aynı zamanda kurucu ve yönlendirici aktörler olarak yer almaktadır. Özellikle ırkçılık ve İslamofobi ekseninde şekillenen söylemler aracılığıyla kadın haklarının tehdit altında olduğu algısını yaygınlaştıran aşırı sağ, bu korku siyaseti üzerinden kadınları kendi saflarına çekmeyi başarmaktadır. Mülteci krizi, 11 Eylül sonrası artan İslamofobi, Avrupa Birliği’nin genişlemesi ve ekonomik kriz gibi faktörler, 21. yüzyılda aşırı sağın Avrupa’daki yükselişini hızlandıran sebepler olarak aşırı sağ ve feminist hareketler arasındaki yakınlaşmayı tetiklemiştir. Aşırı sağ, özellikle göçmen karşıtlığını, kadın hakları ve cinsiyet eşitliği gibi temalar üzerinden meşrulaştırmış ve güçlü bir siyasal zemin kurmuştur. Bu bağlamda, aşırı sağın söylemleri genellikle Müslüman erkek göçmen kimliğine odaklanmakta ve onları, Batı değerlerine aykırı, “uygarlaşmamış” ve “kadın düşmanı” figürler olarak resmetmektedir.

Temel gaye, geleneksel faşizmdeki gibi ırkın saflığını korumaktır. Koruma mekanizması bu kez, göçmenlere, özellikle Müslüman göçmenlere karşı kullanılmaktadır. Aşırı sağ, çeşitli olayları İslam'ın Avrupa değerleriyle çatıştığına dair argümanlarını pekiştirmek için kullanmıştır. Bu bağlamda tartışmaya açılan kavramlardan biri olan “femonasyonalizm”, aşırı sağın kadın hakları söylemini nasıl benimsediğini ve bunu göçmen karşıtlığı ve İslamofobi'yle nasıl birleştirdiğini açıklamak üzere kullanılır. Sara Farris (2017), sağcı milliyetçilerin, bazı feministlerin ve neoliberallerin, kadın haklarını Müslüman erkekleri damgalamak ve kendi ideolojik hedeflerini ilerletmek için nasıl kullandığını tartışırken bu yakınlaşmanın Batı toplumları için ‘kadın dostu’ imajı yaratma amacını taşıdığını vurgular. Femonasyonalizm, Batı Avrupa’da aşırı sağın ve neoliberallerin kadın hakları üzerinden yürüttükleri göçmen ve İslam karşıtı kampanyaları güçlendirdiğini, aynı zamanda bazı feministlerin ve femokratların İslam’ı cinsiyetçi bir din olarak çerçeveleyerek bu söylemlere katkıda bulunduğunu gösterir. Çağdaş aşırı sağdaki kadınların feminist hareketlerle olan ilişkisi, bu anlamda geleneksel faşizmlerden farklı olarak kadın hakları söylemini ajandasına eklemektedir. Anti-feminist izleğinde sapma yaşamayan aşırı sağ, bu kez ırkın saflığına ve ulusun geleceğine yönelen tehdit algısına kadınlara/kadın haklarına dışarıdan, farklı ırklardan ve dinlerden gelecek olan saldırı ihtimallerini ekler. Bu haliyle çoğu üst sınıftan olan, milliyetçi hassasiyetlere sahip kimi feministler de aşırı sağ saflara katılmaktadır. Anti-feminist söylemlere sahip ve arketip bir cinsiyet rejimine sahip aşırı sağın ideolojik esnekliğe sahip olması ise hem aşırı sağ harekete/partiye kadın katılımını kolaylaştıran önemli bir unsur (Blee, 1996) olarak belirlemekte hem de feminist hareketlerle mevzilenmeye ön açmaktadır. Her ne kadar kadınların kişisel deneyimleri ırkçı ideolojiye verdikleri desteğin altında yatan önemli bir etken olsa da başta buyurgan aile öğretisi olmak üzere faşizmin kadın kitle ruhunun temeline tehditlerle ve belirsizliklerle dolu bir ‘korku’ aşılması ve bunu çözecek yegâne güç olarak kendini son derece başarılı bir biçimde sunması kadınları aşırı sağa bağlamakta; bu da kadınların, ağır bir saldırı ve baskı altında bırakılan ancak yine de büyüyen ve dünyayı saran feminist bir anti-faşizm (Majewska, 2023) hareketine katılımını zorlaştırmaktadır.

Aşırı sağ, kadınlara hem korunaklı bir yer hem de tarihsel bir aidiyet vaadiyle seslenir. Kadının ailedeki konumunu kutsayan bu ideoloji, aynı zamanda feminist hareketleri kendi “doğal” işleyişine tehdit olarak konumlandırır. Feminist taleplerin bireysel özerklik, cinsiyet eşitliği ve ataerkil düzenin sorgulanmasına dayanması, buyurgan aile modelinin kırılğan yapısını hedef alır. Dolayısıyla, buyurgan aile öğretisiyle feminist hareketler arasındaki gerilim, sadece ideolojik değil aynı zamanda duygulanımsal düzlemde yaşanır: Kadının “ailenin taşıyıcısı” rolünü sorgulayan feminizm, aşırı sağ için politik-kültürel bir tehdit haline gelir. Özetle, aşırı sağın feminizme karşı tutumu sadece savunmacı değil aynı zamanda kadının aidiyet arzusunu yönlendiren stratejik bir araç olarak işlev görür.

3. Sonuç

Sol siyasetin kadınlara sunamadıklarına karşılık faşizmin, proleter kadınlar dahil olmak üzere, kadınlara hitap eden yeni bir anlatı geliştirmesi (Macciocchi, 2016, s. 136), kadınların tarihsel

ve çağdaş otoriter hareketlerle kurduğu ilişkiyi anlamak açısından önemli bir çıkış noktasıdır. Günümüzde aşırı sağ hareketler, yalnızca erkeklere değil, kadınlara da hitap eden politikalar ve söylemler geliştirerek geniş bir toplumsal tabana ulaşmaktadır. Kadınlar, bu ideolojik inşada edilgen konumda değildir; aksine hem bu düzenin meşrulaştırılmasında hem de yeniden üretilmesinde aktif roller üstlenmektedirler. Bu ilişkilendirme biçimini açıklamak adına yazıda başvurulmuş 'buyurgan aile öğretisi', önemli bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Reich'e göre, otoriter rejimlerin temelinde baskıcı aile yapısı vardır; bireyler burada bastırılan cinselliğin rejime yönelen sadakat duygusuna dönüşmesiyle biçimlenmektedir. Aşırı sağın aile ve toplumsal cinsiyet anlayışında kadınlara annelik, koruyuculuk, itaat gibi rollerin atfedilmesi hem geleneksel düzenin devamlılığını sağlamak hem de otoriterliğe yönelik duygusal bağlılığı pekiştirmektedir. Yani, kadınların sağ siyasete desteği yalnızca rasyonel bir tercih değil, aynı zamanda toplumsal ve libidinal dinamiklerle şekillenmiş bir ilişkidir. Göçmen karşıtlığı, İslamofobi ve kültürel güvenlik söylemlerinin kesiştiği noktalarda ise kadınlar sıklıkla "korunması gereken değerler" in taşıyıcısı olarak görülmekte, bu temsil aracılığıyla ayrımcı politikalar meşrulaştırılmaktadır. Bu çerçevede ortaya çıkan femonasyonalizm gibi örnekler, kadın hakları söyleminin belirli siyasal hedefler doğrultusunda nasıl araçsallaştırılabildiğini göstermektedir. Ancak bu tarz sınırlı temsiller, kadın özgürlüğü söylemini evrensellikten uzaklaştırmakta ve yalnızca belirli kimliklerin korunmasına indirgemektedir.

Sonuç olarak, kadınların otoriter sağ ideolojilerle kurduğu ilişki çok katmanlı ve tarihsel olarak süreklilik arz eden bir yapıya sahiptir. Bu ilişkinin çözülmesi, yalnızca feminist kuram açısından değil, aynı zamanda otoriter rejimlerin toplumsal dayanıklılığını ve duygusal mantığını anlamak açısından da kritik önemdedir. Buyurgan aile öğretisinin çağdaş siyasal yapılarda yeniden üretimi, kadınların siyasal aidiyetlerinin nasıl şekillendiğini çözümlemek için hala güçlü bir anahtar işlevi görmektedir

Kaynakça

- Althusser, L. (2015) *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Anderson, B. (2015) *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Aytaç, A. M. (2015) *Ailenin Serencamı: Türkiye'de Modern Aile Fikrinin Oluşması*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Blee, K. (2020) Do White Supremacist Women Adopt Movement Archetypes of Mother, Whore, and Fighter? *University of Oslo, Center for Research on Extremism*, 15 Aralık. <https://www.sv.uio.no/c-rex/english/news-and-events/right-now/2020/white-supremacist-women-movement-archetypes.html> (Erişim Tarihi: 05.04.2025).
- Blee, K. M. (1996) Becoming a Racist: Women in Contemporary Ku Klux Klan and Neo-Nazi Groups. *Gender and Society* 10(6), 680-702.
- Blee, K. M. (2002) *Inside Organized Racism: Women in the Hate Movement*. London: University of California Press.
- Castle, T. (2012) Morrigan Rising: Exploring Female-Targeted Propaganda on Hate Group Websites. *European Journal of Cultural Studies* 15(6), 679-694.
- Connell, R. (2019) *Erkeklikler*. Ankara: Phoenix.

- Çakı, C. & Gülada, M. O. (2018) Nazizm İdeolojisinde Alman Kadınları: "Ns-Frauen-Warte" Propaganda Dergisi Üzerine İnceleme. *Medeniyet ve Toplum* 2(2), 89-105.
- Çolakoglu, S. (2023) Aşırı Sağ Terör Gruplarında Kadınlar: Geleneksel Kimliklere Meydan Okumak Mı? Geleneksel Kimlikleri Sürdürmek Mi?. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 179-200.
- Durham, M. (2006) *Women and Fascism*. London and New York: Routledge.
- Evans, R. J. (1976) *The Feminist Movement in Germany 1894-1933*. London and Beverly Hills: SAGE Publications.
- Farris, S. (2017) *In the Name of Women's Rights: The Rise of Femonationalism*. Durham: Duke University Press.
- Finchelstein, F. (2019) *Faşizmden Popülizme*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Freud, S. (2014) *Grup Psikolojisi ve Ego Analizi*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Freud, S. (2016) *Kültürdeki Huzursuzluk*. İstanbul: Say Yayınları.
- Gupta, C. (1991) Politics of Gender: Women in Nazi Germany. *Economic and Political Weekly*, 40-48.
- hooks, b. (2021) *Değişme İsteği: Erkekler, Erkeklik ve Sevgi*. İstanbul: bgst yayınları.
- Koonz, C. (2013) *Mothers in the Fatherland: Women, the Family and Nazi Politics*. Oxon: Routledge.
- Macciocchi, M. A. (2016) *Faşizm Analizi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Majewska, E. (2023) *Feminist Antifaşizm*. İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Millett, K. (2011) *Cinsel Politika*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Mudde, C. (2022) *Günümüzde Aşırı Sağ*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Orr, J. (2019) Women and the Far Right. *International Socialism*. <https://isj.org.uk/women-and-the-far-right/#footnote-10080-11> (Erişim Tarihi 11.11.2024).
- Özdemir, C. O. (2023) İspanya Krallığı'nda Cumhuriyetçilik: Tarihsel Gelişim ve Güncel Tartışmalar. S. Saç (der.), *Cumhuriyetçilik ve Cumhuriyetler: Düşünceyi Derinleştirmek Pratiği Sorgulamak* (327-343). Ankara: Nika Yayınevi.
- Passmore, K. (2018) *Faşizm: Çok Kısa Bir Başlangıç*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınevi.
- Reich, W. (1975) *Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Tekeli, Ş. (1984) Faşizm ve Kadınlar. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 38 (3-4), 405-429.
- Thompson, E. & Bennett, K. (2015) Measurement of Masculinity Ideologies: A (Critical) Review. *Psychology of Men & Masculinity*, 16(2), 115-133.
- Türkoğlu, B. (2022) Erkeklik Krizi. *FeministBellek*, 18 Kasım. <https://feministbellek.org/erkeklik-krizi/> (Erişim Tarihi: 11.11.2024).
- Yıkımış, M. S. (2018) Pronatalist Kültürde Anne Olmamak. *Fe Dergi*, 85-97.

Women of the Far Right in Europe: Like Today, Not the Past...

Gülçin Özge TAN*

This article aims to analyze the similarities and differences between women's representation in fascist regimes and women's participation in contemporary right-wing populist and far-right movements by considering the position of women in far-right politics within a historical continuum. In this context, the article conceptualizes women's turn to the far right not only as a political choice or quantitative increase, but as a complex process in which ideological, structural and psycho-emotional dynamics are intertwined. The central proposition is that the increasing presence of women in far-right movements is not a contradiction, but the result of political orientations that gain meaning in the context of patriarchal family structures, emotional searches for belonging and insecurity triggered by periods of crisis.

The theoretical framework of the article is based on Wilhelm Reich's doctrine of the authoritarian family and the sexual repression thesis. In line with Reich's views, it is argued that the orientation of individuals towards authoritarian regimes is not only a matter of ideological conviction, but also has a dimension related to psycho-emotional experiences and repressed desires shaped from childhood. In this framework, the authoritarian family model is positioned as an ideological apparatus that determines not only individual characters but also socio-political tendencies. The article uses this approach to explain women's orientation towards fascist and extreme right-wing political movements. In this context, the study argues that women's position in the family - especially in the roles of obedient wife, devoted mother and bearer of the nation - paves the way for the ideological representation of women on the political level.

The article begins by discussing the basic concepts of the commanding family doctrine and its links to fascist ideologies as analyzed by Reich. In particular, the suppression of individual emotions and desires, control over sexuality, and hierarchical relations within the family are discussed as key components in understanding how women both experience their own position and identify with authoritarian structures. How women's affective worlds intersect with the promises of order, stability, protection and cultural belonging offered by the far right are also interpreted within this framework. The doctrine of the commanding family is thus used as a powerful theoretical tool to explain not only past fascist systems but also contemporary far-right discourses.

* Dr. Research Assistant, Gaziantep University, gulcinozgetan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7490-609X.

In the second part, a comparative historical analysis is carried out on this theoretical basis. It shows that in fascist regimes (especially in Nazi Germany and Mussolini's Italy) women's social roles were constructed around motherhood, fertility, devotion to the family and adherence to traditional values; they were represented in the public sphere not as active subjects but as instruments of the biological and cultural reproduction of the nation. During these periods, women's political participation was mostly indirect, secondary and subordinate to male authority.

Following this historical framework, the focus of the article turns to the position of women in contemporary right-wing extremist movements. In the 21st century, the right-wing populist and far-right parties that have gained strength in Europe - such as the National Union (RN) in France, the AfD in Germany and the Fratelli d'Italia in Italy - are structures in which women have become more visible, both as voters and as party representatives and leaders. However, this increased visibility leads to a superficial perception of empowerment, which the article analyses as the "paradox of representation": While women are becoming more visible, the political discourses they espouse often reproduce traditional gender roles and instrumentalize women's rights to serve the ideological goals of the far right.

In this context, contemporary right-wing extremist movements define women as safe havens, guardians of order and protectors of cultural values in times of social crisis. Discourses such as the emphasis on the family, the immutability of gender, opposition to immigration and the preservation of national identity appeal to women's search for security and encourage them to overcome their individual vulnerability through ideological affiliation.

This article assesses together the structural, ideological and affective reasons for women's orientation towards the far right. Neoliberal economic fragility, the precarisation of women's labour, alienation from feminist movements and the sense of insecurity that arises when patriarchal values are in crisis, combined with the strong discourse of belonging, identity and order offered by the far right, can become an attractive political choice for women. In particular, the ideology of motherhood plays a central role in this process; the woman is glorified as a figure who not only bears children but also carries and transmits the cultural values of the nation. This proposition is a fundamental practice of the gender regime in which far right-wing ideology has shown continuity from the past to the present.

The study emphasizes that these representations both show historical continuity and are reshaped according to the needs of the time. While in traditional fascist ideology the female body was a means of maintaining the purity of the nation, it is notable that today women are represented as both mothers and subjects compatible with the discourse of 'sensible conservatism'. The article argues that such representations reaffirm the gender regimes challenged by feminist movements but do so through a new language of legitimacy.

The article discusses in detail the contradictory relationships between motherhood, women's work and feminist movements. Women's presence in public life is often defined in terms of flexible, part-time and low-paid work, which both limits their economic independence and

encourages them to return to traditional family roles. Feminist movements, on the other hand, are often positioned in the discourse of the far right as 'a threat to national unity' or 'distancing women from family values'. Thus, even when the far right pretends to defend women's rights, it pursues a strategy that legitimizes these rights only within its own ideological boundaries.

In conclusion, the main argument of the article is that women's participation in far-right movements is not a simple contradiction, but a multifaceted phenomenon linked to deep historical, ideological and psycho-political structures. While Wilhelm Reich's doctrine of the commanding family provides a functional framework for understanding this process, the discourses of the contemporary far right reproduce transformed forms of this doctrine. It is emphasized that in order to understand women's political orientation, not only political discourses but also gender regimes, economic structures and emotional experiences should be evaluated together.

In this context, the study shows that the far right is not only passively internalized by women; on the contrary, many female subjects reproduce these discourses and establish their political agency on this ground. This points to a multidimensional reality in which women's relationship with the far right is shaped not only by ideological but also by affective and structural crises.